

יהושע מילר

קראתיך

תוכן העניינים

יא	מכתב תודה
יז	מבוא
1	חסד
35	גבורה
73	תפארת
111	נצח
147	הוד
185	יסוד
223	מלכות
273	אחרית דבר מאת הרב פדיה נגר
275	לימוד תורת הסוד בימינו
279	מקורות

חסד

חסד שנחסד

יחזקאל טז: יחזקאל מספר לתושבי ירושלים על אודות המוצא הרוחני שלהם. עם ישראל היה כתינוקת ביום היוולדה, ערומה ונטושה בארץ כנען, מגועלת בדם וטבורה עדיין מחובר אליה. היא הייתה מוזנחת ולא היה איש שהיה מוכן לאמץ אותה ולטפל בה. ה' החליט לבחור בה, להעניק לה חיים, והוא התחיל לדאוג לכל צרכיה. הוא העניק לה ושמר עליה, ולבסוף עזר לה לצמוח לאישה מרשימה ויפה. לבושה בבגדי פאר ובתכשיטי מלכות, היא הייתה לבעלת בריתו של מלך מלכי המלכים. יחזקאל אינו מביא שום הסבר לבחירה של ה' בעם ישראל. מהו המניע האלוהי להחיות את העם וגם להיכנס עמו בברית?

חסד במובנו הטהור ביותר הוא הענקה לזולת בלי קשר למה שהוא עשה או עתיד לעשות בעבורך. נתינה לשם נתינה.

”כי אמרתי עולם חסד יבנה” (תהילים פט, ג). גם העולם נברא בחסד, בלי כל קשר לגמול שהעולם ישיב לבורא שברא אותו. ה' הוא אין־סופי ושלם, ואין לו צורך בעולם או באנושות. העולם שברא, נברא אך ורק לטובת הנבראים ולא לתועלתו שלו. וכך, בריאת העולם היא מעשה החסד הראשוני. את המידה הזאת של ה', מידה שהייתה גנוזה באדם מהיום שנברא בצלם אלוהים, חשף לראשונה בעולם אברהם אבינו, ”אב המון גוים” (בראשית יז, ב), ובכך יצר מושג חדש בשיח ובתרבות האנושית. ביטויי אהבה אבהית הם ליבה של מידת החסד. וכך, עשיית טוב והענקה לזולת בלי שום מניע הנראה לעין הוא למעשה המשך למעשה ההטבה של ה', המשך של בריאת העולם.

המושג 'חסד' – רחב הוא, ובפרקים הבאים נרחיב על אודותיו ונגלה שישנם מגוון אופנים שאפשר להיטיב בהם. אך נקודת ההתחלה של המידה היא פשוטה ביותר, ומגלמת את מידת החסד בצורתה הקמאית ביותר: הטבה שמתבטאת בפעולה חיובית, מעשה טוב ממשי, לא רק כוונה או דאגה כללית למען הטוב.

החסד שבחסד בא לידי ביטוי כאשר האדם הפשוט מסייע לעובר אורח או כששכן שולח מוצרי מזון בסיסיים לשכנו הנזקק. וכמובן גם בהקשבה לחבר בצרה או בהפגנת סבלנות כלפי ילדים עצבניים יש הטבה לאחר. אך אין במעשים אלו חסד פשוט וחיובי.

מה שאופייני לחסד שבחסד הוא הענקה ממשית, החתירה להפגנה מפורשת וחיובית של האהבה המורגשת בלב האדם.

בחסד שבחסד ה' מעניק לנו: חיים, מזון, בריאות ועוד, כאמור, בלי לחשב אם הדבר מגיע לנו או מה יהיה לנו טוב יותר בטווח הארוך.

תכונה ייחודית של ספירת החסד היא הופעת "חסד אל כל היום" (תהילים נב, ג). הכוונה בביטוי זה היא להשפעה המתמדת ולהטבה של ה' לעולם באיך-ספור ערוצים. בדומה לאדם השוכב בבית חולים ומחוברים אליו צינורות רבים שכל אחד מחיה אותו באופן אחר, כך אנחנו מהלכים בעולם שיש בו מיליוני צינורות בלתי נראים, והם מעבירים אלינו חיים בחסד מאת ה': היכולת ללעוס, היכולת לנשום, היכולת לנוע ויכולות נוספות רבות. התבוננות בדברים הפשוטים האלה מזכירה לנו שאלה חסדים. אין מדובר בתפאורה או בטבע כללי. זה אינו מובן מאליו. חיינו אינם מצב נתון או 'תנאים בסיסיים' שאם חסד מהם – הרי שמדובר בגירעון וליקוי. עלינו להבחין בחסד שיש בחסד זה, שאנחנו מתחילים את חיינו על מצע של חסד והענקה. שעצם הקיום הוא מתנה אלוהית.

עלינו להתפקח ולהתוודע לחסדיו של הקב"ה שנוכחים במציאות, ולמעשה מקיימים את העולם ואת האנושות. להתוודע לעובדה שגם השפע שאנו מקבלים במהלך החיים, וגם היכולות והתכונות הבסיסיות שלנו הם חסד. כמתנה שה' החליט להעניק לנו בכל רגע מחדש. כך נתרגל להבנה שעצם הקיום שלנו הוא מתנה, שהחיים עצמם ספוגים אהבה אבהית.

להעניק, באופן הפשוט והישיר ביותר. להיטיב ולתת, ולבטא אהבה כלפי הזולת במעשה חיובי. בפרט, טוב לתת לאחר כשאינן שום מניע או גמול, ולנסות לחוש את הפלא שבמעשה החד-סתרי הזה, שרומה למעשה החד-סתרי הראשון: בריאת העולם.

חיוק המידה
נפש האדם

גבורה שבחסד

דברים ח: משה מסכם באוזני העם את ארבעים השנים האחרונות במדבר. כמו במקומות אחרים בתורה המתארים את שהותו של עם ישראל במדבר, גם כאן נעשה שימוש תכוף בביטויים קשים: עינוי, הרעבה וייסור. משה טוען שעם ישראל יבין שכשם שהאב ייסר את בנו – כך ה' מייסר את העם. האם די בהשוואה זו כדי להשיב את דעתו של העם אחרי כל מה שעבר? מדוע העם אמור לסבור שאב מייסר את בנו ושמדובר במציאות תקינה ואולי אף רצויה?

ספירת הגבורה היא האיפוק והימנעות מהענקה לזולת. יש לה תפקיד מרכזי בספירת החסד. בספירת חסד שבחסד תוארה הענקה פשוטה ואקטיבית, שמיטיבה לזולת. אולם מספירת

גבורה שבחסד מתברר לנו כי גם האיפוק נועד להיטיב עם אחרים. כיצד?

בהנהגת העולם, אלוהים רוצה בטובתנו, במוכן האמתי והעמוק ביותר, בכל רגע. בשונה מבייביסיטר קצרת רוח או הורה שמגלה מול ילדיו רגע של חולשה ומבקש רק לרצות את הילד שצווח לפניו בהיסטריה, הקב"ה מעוניין שיהיה לנו טוב באמת, שנגדל ונצליח בעולם. כאשר ילד פונה לאביו ומבקש עוד סוכריה, הוא מרוכז בחשק הרגעי שלו. הוא רוצה לענות על הסיפוק המידי: מתיקות בחך. אביו, שלא נענה לבקשה, מסרב מפני שהוא בעל הסתכלות כללית יותר, שהרי אינו תחת השפעה של תאוותו. הוא יודע שהמתק יפגע בבריאות הילד, וכן שהשעה מאוחרת והילד כבר צריך ללכת לישון. הוא רוצה את טובת הילד האמתית, וזה דורש ממנו למנוע מהילד את הטוב המידי.

ברומה לכך, גם אנחנו מחפשים כל הזמן למלא את הסיפוקים שלנו במגוון דרכים: אכילה, כסף או יוקרה. לעומתנו, ה' שיוודע מה באמת טוב וראוי לנו, מכריע למעננו אם נקבל את מבוקשנו או לא. לעתים, מילוי הסיפוקים עולה בקנה אחד עם התכנית האלוהית, שמבקשת להיטיב לבריות, אך לפעמים, בדיוק כמו ילד שמבקש לקבל את סוכריה ברגע זה, חסר לנו אופן ההסתכלות המתאים. במקרים כאלה ה' ימנע מאתנו את מבוקשנו על מנת להיטיב לנו. זו היא מידת הגבורה שבחסד. יש מגוון של מצבים שבהם ה' מונע שפע מהאדם לטובתו של האדם או שאדם מונע שפע מזולתו. המצב היסודי הוא, כפי שתוארנו, הברל בנקודת המבט. נוסף לכך, יש מצבים שבהם האדם מגיב למעשיו של הזולת: אב שמביא כלי עבודה לבנו

והבן משתמש בו כדי להזיק לעצמו ולאחרים, או שהוא פוגע בכלי עצמו – סביר להניח שהאב לא יעניק לו שוב כלי כזה, גם אם הבן יבקש. מפני שהאב מעוניין בשלומו של הילד ובחינוכו. הוא רוצה לוודא שהילד לא יינזק ושילמד כי להתנהגות שלו יש השלכות. מקרים מסוג זה גורמים למידת "הגבורה" לפעול אצל האחר: האב אינו מעניק לבנו, והילד נאלץ להסתדר בכוחות עצמו עם מה שיש לו, או לחלופין לנסות ולזכות שוב בהענקה של האב. ישנם גם מקרים של הימנעות מהענקה כדי לאפשר לחול והשפעה של הענקה קודמת. הרגיעה שאחרי הענקה מאפשרת הערכת השפע, למידה של אופיו, הסתגלות אליו ושילוב שלו בחיים. לא לחינם יש בטבע המתנה מובנית של לכל הפחות תשעה חודשים בין לידה ללידה.

המשותף לכל ביטויי מידת הגבורה שתיארנו הוא מטרתם: הטבה לזולת. אנחנו יכולים לראות כיצד ספירת החסד מתרחבת והוראתה אינה הענקה אקטיבית בלבד, אלא היא כוללת כל סוג של הטבה לזולת, בהענקה או באיפוק. החסד גם הופך להיות אישי יותר בצירוף הגבורה, כאשר כבר אין מדובר בהענקה עיוורת לזולת, אלא בחשיבה אם ומה מתאים לו, ואם כעת אדם החליט שלא להעניק, בהזדמנות אחרת, כשיבחר אחרת, הזולת יבין שמדובר בחסד שבוודאי נכון לו.

כשהגבורה – שמגמותיה העיקריות הן השקעה בטוב האמתי של הזולת ואיפוק לאור מעשיו ולא בסיפוק מידי של צרכיו – מתחברת אל מידת החסד, היא משפיעה עליה במגמות אלו. הגבורה מפרידה ומרחיקה בין האדם לזולת. במידת החסד, ההפרדה הזאת היא למען הזולת. אף שאין כאן הטבה חיובית ממשית, יש כאן פעילות שכל עיקרה ומגמתה היא הטבה.

הצבת הגבולות להענקה, היכולת למסגר את הטוב, הופכות אותנו בראייה עמוקה לטוב אמתי יותר ונכון יותר משפע בלי מעצורים.

עלינו לזכור ולהפנים שה' תמיד רוצה בטובתנו האמתית. קשה לנו מאוד כאשר ה' אינו מאפשר לנו לקבל את מבוקשינו, אך מוטל עלינו להפנים שמה שברור לנו שאנחנו מוכרחים, עלול אולי להזיק לנו או אינו חיוני לנו. אנחנו צריכים להעריך את האיפוק של ה', ולהאמין שהוא חלק מהחסד גדול יותר שה' עושה עמנו.

פעילות נוכח
ההנהגה
האלוהית

לעתים הזולת – בן, חבר או בן זוג – חש שהוא זקוק לסיוע ממך, ואילו אתה סבור שהטוב ביותר לו הוא אם תסרב לעזור. צריך להבין שאופן ההסתכלות השונה שלכם הוא מה שמאפשר לכם להיטיב עמו באמת, ולכן צריך להתאפק ולא להירתם לעזרתו. על אף הקושי לסרב, קושי שנובע בעיקר מפני שהזולת אינו מבין תמיד את ההחלטה ושיקול הדעת שלכם. עליך לזכור שמגמתך היא טובתו.

חיוק המידה
כנפש האדם

תפארת שבחסד

שמות טז: חודש אחרי היציאה ממצרים, עם ישראל צועד במסירות לעומק מדבר סיני ורחוק מארץ נושבת, והוא מוצא את עצמו בלי אוכל, רעב, צמא ויגע. כל עדת בני ישראל באה בתלונות אל משה ואהרן: כיצד ייתכן שה' הוציא אותנו ממצרים למציאות של רעב ומוות? ה' מיד מודיע למשה שהוא מוריד לעם לחם מן השמים, אך מזון זה יהיה קצוב: לכל אחד מישראל יהיה בדיוק מידה של עומר מהלחם הזה, ואי־אפשר לשמור אותו מיום אחד למשנהו. והדבר תמוה: הנה עם יצא מגיא צלמוות אל חיקו של ה', אחרי כל התלאות והייסורים שעבר במצרים שנים רבות כל כך הוא נושע בניסים גלויים ויוצא אל המדבר, ושוב הקב"ה משבש את מערכות הטבע כדי להמטיר לעם לחם מן השמים, אם כן מדוע מינון הלחם הזה מוכרח להיות כל כך מדויק ומחושב? האם אין

מקום להעניק קצת יותר לעם, לאפשר אפילו פינוק,
שהעם יוכל לאכול, לשבוע ולהותיר?

בכל מערכת יחסים בריאה, הדרך הבסיסית ביותר שקיימת כדי להתקרב היא בנתינה. הנתינה חושפת את הרצון של הנותן להיטיב עם השני, והמקבל מעריך את הרצון הזה, וחש שייכות אל הנותן. לכאורה, לפי התיאור הזה, ככל שאדם ייתן לזולת, כך הוא יצליח להיטיב עמו יותר ולהתקרב אליו יותר. זו היא נקודת המבט הכללית של מידת החסד. בספירת גבורה שבחסד הוסבר שאין כן הדברים במידת הגבורה, שהיא מחדדת כי לעתים צריך לבלום את ההענקה, למשל אם היא לא תיטיב למקבל. החסד שואף להמטיר על הזולת ברכה בלי תנאי וגבול, והגבורה חוששת מקלקול שיהיה לזולת בפינוק ובשפע עודף. ספירת התפארת מאזנת בין החסד לגבורה, בין האהבה ולהענקה ובין האיפוק לריסון, בין השפע לצמצום. התפארת מחפשת מהי הדרך הנכונה לנתינה במינון נכון, לסרב אם צריך, אך לא באופן מוחלט ותמידי. בתוך ספירת החסד, התפארת תנסה ליצור הענקה מדויקת, נתינה שמתחשבת בצרכיו המסוימים של הזולת. שלא כמו ספירת חסד, שמייטיבה לזולת בכל תנאי וכלי הפסקה, בתפארת שבחסד ישנו חישוב וכעין שזירה של נתינה ואיפוק המותאמים לטיבו ומעשיו של המקבל. במידה זו ישנה הענקה נכונה ומדויקת, שמביאה לידי הטבה אמיתית ואופטימלית עם הזולת.

מנקודת המבט של התפארת, נטייה כלפי החסד או כלפי הגבורה היא עיוות האמת. יותר מדי חסד ונתינה הופכים לפינוק שמקלקל את הזולת ומביא לזלזול במעניק. אלו גם יוצרים

מציאות שעלולה להקשות על הנותן, לגמור את כוחותיו ולבסוף להתישו. מנגד, עודף איפוק עלול לנבוע מקמצנות ואולי אפילו מאכזריות, לעתים במסווה של תירוצים כמו 'חשש משחיקה' או 'צורך לאגור כוחות'. הנתנה המדויקת מדגישה את הנתנה האישית, נתנה שנכונה לאדם מסוים בזמן מסוים, ולא מוכרח שתתאים לאדם אחר. המקום האישי שמודגש כאן נותן למקבל הסתכלות נכונה: מי הוא, ומדוע מה שקיבל נכון לו ולא דבר אחר, לא יותר וגם לא פחות. לו יש תפקיד מסוים, ולכן הוא מקבל את מה שנכון לתפקיד זה. אינו שייך להימשך אל הרכוש של הזולת, יהיה זה רכוש חומרי או רוחני, מכיוון שהוא קיבל את מה שנכון לו, את מה שהוא צריך, ומה שיש לזולת – לא היה עוזר לו ואולי אפילו היה מזיק לו. פסגת המודעות של התפארת שבחסד היא כאשר המקבל מצליח להתבונן מסביבו ולהבין שכל אדם מקבל בדיוק את מה שנכון לו. וכמו שבציור מחושב של נוף הצומח הירוק לא מקנא בתכלת השמים וצהוב השמש לא מקנא באודם הפרחים – כך גם האדם מצליח להבין את מקומו ולדעת שקיים מארג כביר של אנשים שונים. לכן אנו מברכים את ה': "בורא נפשות רבות וחסרונן", מפני שיש מגוון אין-סופי של נפשות, ולכל אחד יש מילוי חסרון אחר, כל זה הוא מארג הרמוני, שהיופי הייחודי והמשוכלל שלו מכונה: תפארת שבחסד.

כל מה שה' מעניק לנו הוא מחושב ומדויק. אולי אנו רוצים לקבל יותר או לקבל את מה שמישהו אחר קיבל והדבר מעורר בנו קנאה, אך עלינו להבין שמה שנכון לנו, ומה שיסייע לנו בחיים שלנו ביותר, הוא בדיוק מה שיש לנו: לא יותר, וגם לא פחות. אם נפנים זאת, נוכל גם להבחין בפאר העצום שקיים בבריאה, של אין-סוף אנשים, בעלי חיים וצמחים שמקבלים יום יום את החיות המדויקת שלהם מאת ה' עד כדי יצירת מערכת חיים מפוארת.

פעילות נוכח
ההנהגה
האלוהית

הענקה מדויקת לזולת. צריך לשאוף להענקה שתיטיב באמת לזולת, בהתחשב במצב שלו ובקשר שלכם, ולא רק נתינה ומציאת חן ופינוק שיגרמו לו לחייך לרגע. גם מדובר בנתינה אישית, למשל, במקום להעניק מתנה גנרית שהיה אפשר להביא לכל אחד, עדיף לחשוב על מתנה שמותאמת אליו או ייחודית לנסיבות הקשר ביניכם, משהו שגם יבטא את העובדה שאתה מודע אליו ולצרכיו.

חיווק המידה
בנפש האדם